

UDC 343.36:343.222](477+4)

DOI: 10.15587/2523-4153.2020.220341

КОНЦЕПЦІЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ СУДОЧИНСТВА І ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Л. М. Палюх

The article formulates the general provisions that make up the concept of criminal-legal protection of public relations, proposed by the author regarding the implementation of judicial proceedings and the execution of court decisions in the new Criminal Code of Ukraine. In particular, the general approaches, principles, directions concerning construction, development of the criminal law norms are defined; based on this, some common approaches have been proposed for the formulation of the characteristics of certain components of criminal offenses against justice, to the differentiation of criminal liability for criminal offenses against justice. Among the main directions of development, improvement of relevant criminal law norms, based on the directions of criminal law policy development in Ukraine, are ensuring compliance of these norms with the rule of law (including its aspect as legal certainty), ensuring compliance with international legal acts, Ukraine joined the case law of the European Court of Human Rights (hereinafter - the ECtHR).

The author has been proposed a model of systematization of the rules, which establishes liability for encroachment on public relations with a common generic object which is public relations for the judicial proceedings and execution of the court decisions in the Special Part of the Criminal Code. Within the proposed sections of the Special Part of the Criminal Code, the Code of Criminal Offenses, which are proposed to be called «Crimes against the established order of judicial proceedings and execution of court decisions», «Criminal offenses against the established order of judicial proceedings and execution of court decisions», has been proposed to allocate separate chapters, separate groups of criminal offenses, based on the commonality of their specific object; proposed common approaches to the formulation of the characteristics of the relevant components of criminal offenses, the differentiation of criminal liability for them.

Keywords: criminal liability; justice; crime; misdemeanor; concept; court decision; systematization; the rule of law; legal certainty; differentiation of criminal liability

Copyright © 2020, L. Paliukh.

This is an open access article under the CC BY license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>).

1. Вступ

Про актуальність кримінально-правової охорони суспільних відносин щодо здійснення судочинства, у тому числі правосуддя, належного виконання судових рішень зайвий раз не доводиться говорити, зважаючи на те, що аксіомою є те, що в суспільстві без справедливого суду, ефективної правоохоронної системи не може розвиватися ефективно економіка, демократичні інституції. Важливим засобом забезпечення їх функціонування є встановлення належної кримінально-правової охорони відповідних суспільних відносин. У 2019–2020 роках у процесі розробки знаходиться Проект нового Кримінального кодексу України (далі – КК України); представлено для ознайомлення його Загальна частина та окремі розділи Особливої частини, у тому числі розділи, що містять кримінально-правові норми про посягання на суспільні відносини, що в чинному КК України охороняються нормами розділу XVIII Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти правосуддя». У зв'язку із цим видається доречним висловити своє бачення щодо концепції правової охорони зазначених суспільних відносин в новому КК України. Йдеться про формальні підходи – зокрема, питання систематизації в новому КК України норм про відповідальність за посягання на зазначені суспільні відносини, а також про сутнісні, змістовні підходи – про зміст відповідних структурних частин кримінального закону, тобто діяння, за які повинна встановлюватися відповідальність нормами зазначених структурних частин нового КК, які саме діяння слід відносити до злочинів, а які – до кримінальних правопорушень.

2. Літературний огляд

Комплексно питання про кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя досліджували у своїх працях В. І. Борисов, Н. Ю. Карпова, С. С. Мірошниченко, В. І. Тютюгін, М. В. Шепітько. Із зарубіжних вчених загальні (концептуальні) проблеми кримінально-правової охорони відносин щодо здійснення судочинства досліджували П.М. Хант (Hunt), Е. Мнісі (EricMnisi), Р. Кард (Card). В. І. Борисов, Н. Ю. Карпова, В. І. Тютюгін розглядали головним чином питання кваліфікації кримінальних правопорушень проти правосуддя[1, 2]. П. М. Хант

(Hunt), E. Mнісі (EricMnisi), P. Кард (Card) розглядали питання про те, які суспільні відносини охороняються кримінально-правовими нормами про відповідальність за посягання на правосуддя, використовуючи термінологію українського кримінального права, – питання про межі об'єкта відповідних складів кримінальних правопорушень [3–5]. С. С. Мірошніченко, М. В. Шепітько розглядали питання про зміст і правову природу суспільних відносин, що становлять родовий об'єкт кримінальних правопорушень проти правосуддя з позиції *delegelata, delegeferenda*, висловлювали пропозиції щодо систематизації в межах Особливої частини чинного КК України норм про відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя [6, 7]. Крім цього, М. В. Шепітько запропонував підходи щодо забезпечення правової охорони відповідних суспільних відносин у новому КК України, зокрема, щодо об'єкта відповідних кримінальних правопорушень, структури, змістовного наповнення [8].

3. Мета та завдання дослідження

Мета дослідження – сформулювати науково обґрунтовану концепцію кримінально-правової охорони зазначених суспільних відносин у новому КК України.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1) визначити загальні напрями, принципи, підходи до конструювання кримінально-правових норм, інститутів, у тому числі про відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя;

2) окреслити родовий і видовий об'єкти кримінальних правопорушень проти правосуддя; виходячи з цього, визначити підходи щодо систематизації в межах Особливої частини кримінально-правових норм про відповідальність за зазначені кримінальні правопорушення; визначити, відповідальність за які діяння слід передбачити у нормах цих структурних частин кримінального закону;

3) запропонувати з урахуванням визначених вище підходів, принципів, пропозиції щодо конструювання конкретних кримінально-правових норм про відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя.

4. Матеріали та методи

У процесі з'ясування цих завдань підлягають застосуванню такі методи дослідження: діалектичний (при дослідженні питань імплементації у національне право міжнародно-правових норм, практики ЄСПЛ – прояви діалектики загального й одиничного), аналізу і синтезу, абстрагування, узагальнення, дедукції, індукції, моделювання (при побудові моделей норм у структурних частинах Особливої частини кримінального закону), системний аналіз (при дослідженні проблем систематизації кримінальних правопорушень проти правосуддя в межах Особливої частини кримінального закону).

5. Результати дослідження та їх обговорення

В. І. Борисов, О. О. Пашенко обґрунтовано зазначають, що зі всіх загальних обставин соціальної зумовленості домінуюче практичне значення для з'ясування необхідності прийняття нової редакції КК має така обставина як відповідність законодавства про кримінальну відповідальність змінам умов суспільного життя [9, с. 37]. Використовуючи термінологію, свого часу вжиту вченими, які сформулювали теорію криміналізації (А. Г. Злобіним, С. Г. Келіною, В. М. Кудрявцевим, А. М. Яковлевим), в даному випадку також можна вести мову про принцип кримінально-політичної адекватності [10, с. 224–226], що обумовлює доцільність прийняття нової редакції КК України. Адже кримінальне право становить необхідний інструмент кримінально-правової політики. Саме кримінально-правова політика виділяє пріоритети в законодавчому процесі [11, с. 15].

Ю. В. Баулін визначив серед перспектив розвитку сучасного кримінального права України - зосередження кримінально-правової політики на більшій інтеграції й гармонізації кримінального права України з міжнародним і європейським кримінальним правом [12, с. 38–40]. Отже, зважаючи на напрямок кримінально-правової політики України, кримінально-правові норми, що встановлюють відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя, повинні розвиватися у напрямку узгодження з міжнародно-правовими актами, практикою ЄСПЛ.

Як позитивний момент у Проекті КК України слід відзначити виділення серед принципів кримінального закону таких як верховенство права, юридична визначеність, рівність перед кримінальним законом. У цьому контексті важливо розглянути такий аспект принципу верховенства права як правова визначеність, який у Проекті КК України виділений як окремий принцип. Його розуміння серед іншого визначає міру допустимості вживання оціночних понять у нормах Особливої частини кримінального права. Слід зазначити, що відповідно до п. 46 доповіді № 512/2009, схваленої Венеційською комісією 25–26 березня 2011 року, правова (юридична) визначеність вимагає, щоб юридичні норми були чіткими і точними та спрямованими на забезпечення того, щоб

ситуації та правовідносини залишалися передбачуваними [13]. Дослідники розглядають проблему існування оціночних понять у КК України крізь призму принципу правової визначеності як складової принципу верховенства права, що застосовує ЄСПЛ у розгляді конкретних справ; на підставі цього виділяють такі основні вимоги до якості закону, які забезпечують його правову визначеність:

- 1) доступність закону;
- 2) визначеність;
- 3) конкретність його приписів;
- 4) передбачуваність закону.

Разом з цим у багатьох рішеннях ЄСПЛ (зокрема, “Санді Таймс проти Сполученого Королівства” [14], “Скоппола проти Італії” [15], інших) зазначається, що прагнення до абсолютної визначеності національних законів зумовлює їхню негнучкість, а інтерпретація законів залежить від практики. У своїй практиці ЄСПЛ визнав, що, як би чітко не було положення сформульоване, у будь-якій галузі права, включно з кримінальним правом, існуватиме неминучий елемент судового тлумачення. Завжди існуватиме потреба у роз’ясненні нечітких норм або тих, що потребують пристосування до обставин, що змінюються. З іншого боку, хоча визначеність є вкрай необхідною, вона може спричинити надмірну жорсткість, а закон повинен бути здатним встигати за обставинами, що змінюються (п. 65 рішення у справі Веренцов проти України від 11 квітня 2013 року) [16]. Тому слід погодитися з М. А. Рубашенко у тому, що потрібно віднайти баланс – пропорційність між різноманітним форм проявів конкретного злочину в реальному житті та його стислим законодавчим відображенням у тексті закону. Тому оціночні поняття як ті, що позбавлені деталізації, так і ті, що формулюються через конкретизуючі ознаки чи відкриті переліки, об’єктивно можуть і повинні бути використані в тексті КК [17, с. 130].

Зважаючи на викладене вище, у межах розділу Особливої частини КК України слід більш конкретно визначити окремі кваліфікуючі ознаки, за якими диференціюється кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя, однак уніфікувавши їх зміст в межах окремих груп кримінальних правопорушень у межах цього розділу. У цьому контексті слід підтримати позицію про те, що недоцільно всі оціночні поняття, що вживаються у визначенні поняття кваліфікуючих ознак однаково визначати у термінологічному розділі, зважаючи на специфіку об’єкта кожної з груп кримінальних правопорушень, що мають спільний родовий чи навіть видовий об’єкт [17, с. 132 – 133, 18, с. 168].

У контексті узгодження положень національного кримінального закону України із міжнародно-правовими актами, слід також зазначити про необхідність вдосконалення кримінально-правової охорони адвокатської діяльності. Так, зокрема, в міжнародно-правових актах, які визначають міжнародні стандарти, що стосуються гарантій професійної діяльності адвокатів, йдеться про професійну діяльність адвокатів не лише в межах відносин щодо здійснення судочинства, а й в інших правовідносинах і не лише при виконанні (у зв’язку з виконанням) ними функцій із надання правової (правничої) допомоги (п. 2 Основних положень про роль адвокатів (прийнятих VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 р.), принцип а) Хартії основоположних принципів європейської адвокатської професії (2006), п.п. 2.1.1, 2.3.1 Кодексу поведінки європейських адвокатів (прийнятий на пленарній сесії Ради адвокатських асоціацій і правових товариств Європи (РААПТЄ) 28 жовтня 1988 р.)). Обмеження сфери кримінально-правової охорони діяльності адвоката, який надає правничу допомогу, лише відносинами щодо здійснення судочинства і виконання судових рішень, а також виключно «прив’язкою» до статусу захисника, представника, як це передбачено в чинному КК України (ст.ст. 397–400 КК України) як видається, не забезпечує повноти захисту професійної діяльності адвоката, не відповідає критеріям міжнародно-правової адекватності кримінально-правової заборони, повноти і ненадмірності заборони, кримінально-політичної адекватності заборони. Зважаючи на викладене вище, доцільно передбачити у Кодексі про кримінальні проступки статтю “Перешкоджання законній професійній діяльності адвокатів”, де передбачити відповідальність за умисне перешкоджання здійсненню адвокатом законної професійної діяльності, порушення визначених законом гарантій їхньої діяльності та професійної таємниці за відсутності ознак складів кримінальних правопорушень, що становлять перешкоджання діяльності захисника, представника особи у зв’язку з наданням правничої допомоги у судочинстві, конституційному провадженні, щодо виконання судових рішень. Норми про відповідальність за перешкоджання діяльності захисника, представника особи у зв’язку з наданням правничої допомоги у судочинстві, конституційному провадженні, щодо виконання судових рішень повинні передбачатися у розділах (КК чи Кодексу про кримінальні проступки залежно від виду кримінального правопорушення) про кримінальні правопорушення проти встановленого порядку судочинства і виконання судових рішень.

Щодо структури нового КК України оптимальним видається підхід, наявний у кримінальному законодавстві окремих зарубіжних країн (КК Франції [19], КК Грузії [20]), коли Особлива частина КК поділяється на розділи, виходячи із родового об’єкта, а ті, своєю чергою, на підрозділи, виходячи із видового об’єкта.

Слід зазначити про обґрунтованість кримінально-правової охорони нормами одного розділу Особливої частини КК України суспільних відносин щодо здійснення судочинства та виконання судових рішень. Це обумовлюється єдиною правовою природою суспільних відносин щодо здійснення судочинства на всіх стадіях цієї діяльності (досудових, судових); тісним взаємозв'язком суспільних відносин щодо здійснення судочинства та виконання судових рішень, виходячи з такої засади судочинства як обов'язковість судових рішень, такого принципу кримінального права та відповідного йому принципу кримінально-виконавчого права як невідворотності кримінальної відповідальності та невідворотності виконання та відбування покарання; встановленої процесуальним законодавством процедури звернення відповідних судових рішень до виконання; визнання у правових позиціях ЄСПЛ складовими «права на справедливий суд» ефективне здійснення прав особи, передбачених ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (далі – ЄКПЛ), у межах досудових, судових стадій судочинства, а також належного виконання рішення, ухваленого будь-яким судом [21, с. 246–249].

Зважаючи на родовий об'єкт цієї групи кримінальних правопорушень, який становлять суспільні відносини, які забезпечують встановлений законом порядок судочинства та виконання судових рішень [21, с. 210], доцільно так назвати відповідні розділи КК України, Кодексу про кримінальні проступки: «Злочини проти встановленого порядку судочинства та виконання судових рішень», «Кримінальні проступки проти встановленого порядку судочинства та виконання судових рішень».

Слід підкреслити, що цей об'єкт включає юрисдикційну діяльність Конституційного Суду України, виходячи з правової природи діяльності цього органу як специфічного судового органу, не включеного до системи судів загальної юрисдикції, що поєднує у собі функції правосуддя, конституційного контролю; офіційного тлумачення Конституції України; правової охорони Конституції України; забезпечення додержання принципу поділу державної влади; захисту конституційних прав і свобод особи. Зазначені функції КСУ здійснює у формі конституційного судочинства (конституційного провадження) [21, с. 188–189]. Щодо діяльності міжнародних судів, родовим об'єктом цієї групи кримінальних правопорушень, виходячи із природи охоронюваних відносин, може охоплюватися діяльність Міжнародного кримінального суду, однак лише після ратифікації Україною Статуту Міжнародного кримінального суду. Також зазначеним об'єктом охоплюється діяльність щодо виконання рішення ЄСПЛ [22, с. 75–79].

Відповідно, в межах пропонованих розділів Особливої частини КК України, Кодексу про кримінальні проступки діяння видається доцільним виділити такі глави:

– «Злочини проти процесуальних гарантій прав і законних інтересів особи у судочинстві», де передбачити норми про відповідальність за діяння, що вчиняються службовими особами – учасниками відносин щодо здійснення судочинства: завідомо незаконні домашній арешт, тримання під вартою; кримінальне переслідування завідомо невинуватої особи (притягнення завідомо невинуватого до кримінальної відповідальності, направлення до суду обвинувального акту або клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру щодо завідомо невинуватої особи); примушування давати показання; постановлення завідомо неправосудного судового рішення; незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду; невжиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист; розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист. До кримінальних проступків цієї групи слід віднести такі: завідомо незаконне затримання або незаконний привід; порушення права на захист;

– «Злочини проти гарантій незалежності та недоторканності службових осіб, захисників, представників особи у судочинстві, під час виконання судових рішень», куди видається доцільним включити норми про відповідальність за такі діяння: втручання в діяльність судді, присяжного, слідчого, детектива, прокурора, державного виконавця, приватного виконавця, уповноваженої особи Національного агентства з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, втручання в діяльність захисника чи представника особи; погрозу або насильство щодо зазначених осіб, а також їх членів сім'ї та близьких родичів; посягання на життя зазначених осіб у зв'язку з їх відповідною діяльністю;

– «Злочини проти своєчасного розкриття та припинення кримінальних правопорушень, проти встановленого порядку отримання достовірної доказової та іншої інформації, що має правове значення у судочинстві та виконавчому провадженні», де передбачити норми про відповідальність за такі діяння: завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення; завідомо неправдиве показання; завідомо неправдиве повідомлення суду про повноваження представляти іншу особу; фальсифікація доказів, документів, що мають правове значення у виконавчому провадженні; перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, заявника, спеціаліста, перекладача, оцінювача, особи, яка викликається для давання пояснень, примушування їх до відмови від давання показань, пояснень, висновку, перекладу, звіту про оцінку майна; розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, якщо такі діяння вчинені суддею, прокурором, слідчим, детективом, працівником оперативного підрозділу. У відповідному розділі про кримінальні проступки доцільно передбачити відповідальність за такі діяння: відмова свідка від давання показань або відмова експерта, спеціаліста, перекладача від виконання покла-

дених на них обов'язків; розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, якщо такі діяння вчинені особою, попередженою в установленому законом порядку про обов'язок не розголошувати такі дані.

– «Злочини проти порядку виконання судових рішень», де передбачити норми про відповідальність за невиконання судового рішення або перешкодження його виконанню; незаконні дії щодо майна, яке підлягає конфіскації; умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості; невиконання обмежувальних заходів; ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі; ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі; злісна непокоря вимогам адміністрації установи виконання покарань; дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань; втеча з установи виконання покарань, з-під варти; втеча із спеціалізованого лікувального закладу. У главу про кримінальні проступки цієї групи доцільно віднести такі діяння: незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт або яке описано; порушення правил адміністративного нагляду.

Також спробуємо запропонувати з урахуванням визначених вище підходів, принципів пропозиції щодо конструювання конкретних кримінально-правових норм про відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя.

Враховуючи такі засади кримінального провадження як змагальності, рівності громадян перед законом, зокрема щодо рівної кримінально-правової охорони усіх учасників провадження, а також на підставі узагальнення даних судової практики, враховуючи такий аспект принципу верховенства права як правова визначеність, видається доцільним забезпечити однаковий законодавчий підхід при визначенні форм психічного, фізичного насильства до учасників суспільних відносин щодо здійснення судочинства, виконання судових рішень, за застосування якого до відповідних спеціальних потерпілих повинна наставати кримінальна відповідальність. Зокрема, у кримінально-правових нормах, що визначали б відповідальність за протиправний вплив на учасників відносин щодо здійснення судочинства, виконання судових рішень критерієм диференціації форм (проявів) фізичного насильства доцільно передбачити небезпеку такого насильства для життя і здоров'я потерпілого, і передбачити у диспозиціях відповідних норм конкретні форми (прояви) фізичного насильства, уникаючи використання для їх позначення оціночних понять. Також, керуючись таким аспектом принципу верховенства права як правова визначеність, доцільно:

– у нормі про відповідальність за постановлення завідомо неправосудного судового рішення визначити об'єктивні ознаки поняття неправосудного судового рішення;

– у нормах про відповідальність за завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт, тримання під вартою конкретно визначити ознаки діяння та суб'єкта відповідних кримінальних правопорушень;

– конкретніше (у формі відкритого переліку) визначити форми діяння у складах злочинів, що становлять втручання в діяльність судді, прокурора, слідчого, детектива, дізнавача, захисника, представника особи;

– у нормі про відповідальність за умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості передбачити вказівку на невиконання умов угоди про примирення чи про визнання винуватості в частині, що не стосуються призначеного покарання або обов'язків, що покладаються на засудженого, звільненого від відбування покарання з випробуванням.

6. Висновки

1. При визначенні загальних підходів щодо конструювання норм розділу про відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя, слід виходити із принципів кримінального права, керуватися розробленими у теорії кримінального права принципами криміналізації. При цьому серед головних напрямків розвитку, вдосконалення відповідних кримінально-правових норм, виходячи із напрямків розвитку кримінально-правової політики в Україні, є забезпечення відповідності цих норм принципу верховенства права (у тому числі такому його аспекту як правова визначеність), забезпечення відповідності міжнародно-правовим актам, до яких приєдналася Україна, практиці ЄСПЛ.

2. Щодо структури нового КК України оптимальним видається підхід, коли Особлива частина КК поділяється на розділи, виходячи із родового об'єкта, а ті, своєю чергою, на підрозділи, виходячи із видового об'єкта. Зважаючи на родовий об'єкт цієї групи кримінальних правопорушень, який становлять суспільні відносини, які забезпечують встановлений законом порядок судочинства та виконання судових рішень, доцільно так назвати відповідні розділи КК України, Кодексу про кримінальні проступки: «Злочини проти встановленого порядку судочинства та виконання судових рішень», «Кримінальні проступки проти встановленого порядку судочинства та виконання судових рішень». Відповідно, в межах пропонованих розділів Особливої частини КК України, Кодексу про кримінальні проступки доцільно виділити такі глави: злочини (або, відповідно, кримінальні проступки) проти процесуальних гарантій прав і законних інтересів особи у

судочинства; злочини (або, відповідно, кримінальні проступки) проти гарантій незалежності та недоторканності службових осіб, захисників, представників особи у судочинстві, під час виконання судових рішень; злочини (або, відповідно, кримінальні проступки) проти своєчасного розкриття та припинення кримінальних правопорушень, проти встановленого порядку отримання достовірної доказової та іншої інформації, що має правове значення у судочинстві та виконавчому провадженні; злочини (або, відповідно, кримінальні проступки) проти порядку виконання судових рішень.

3. Також, керуючись таким аспектом принципу верховенства права як права визначеність, доцільно у нормах про відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя конкретніше визначити ознаки відповідних складів кримінальних правопорушень, конкретніше визначити окремі кваліфікуючі ознаки, за якими диференціюється кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя, однак уніфікувавши їх зміст в межах окремих груп кримінальних правопорушень у межах цього розділу. Так, наприклад, у кримінально-правових нормах, що визначали б відповідальність за протиправний вплив на учасників відносин щодо здійснення судочинства, виконання судових рішень критерієм диференціації форм (проявів) фізичного насильства передбачити небезпеку такого насильства для життя і здоров'я потерпілого, і передбачити у диспозиціях відповідних норм конкретні форми (прояви) фізичного насильства, уникаючи використання для їх позначення оціночних понять.

Література

1. Борисов, В. І., Тютюгін, В. І. (Ред.) (2011). Злочини проти правосуддя. Харків: Нац. ун-т "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого", 160.
2. Карпова, Н. Ю. (2018). Злочини проти правосуддя, які пов'язані з порушенням прав особи на захист. Київ, 20.
3. Hunt, P. M. A., Milton, J. (1982). South African Criminal Law and Procedure (formerly Gardiner and Lansdown). Vol. II: Common-Law Crimes. Cape Town: Juta, 870.
4. Mnisi, E. (2009). The Crime of Obstructing the Course of Justice: Is Legislative Intervention an Imperative? University of South Africa, 538.
5. Card, R. (2004). Card, Cross and Jones. Criminal Law. Butterworths: Lexis Nexis, 936.
6. Мірошниченко, С. С. (2012). Злочини проти правосуддя: теорія та практика протидії. Київ: ПАТ "ПВК "Десна", 432.
7. Шепітько, М. В. (2018). Злочини у сфері правосуддя: еволюція поглядів та наукові підходи до формування засобів протидії. Харків: Право, 408.
8. Шепітько, М. В. (2019). Тенденції розвитку кримінального законодавства щодо злочинів проти правосуддя. Концептуальні засади нової редакції Кримінального кодексу України. Харків: Право, 473–475.
9. Борисов, В. І., Пашенко, О. О. (2019). До питання соціальної обумовленості нової редакції Кримінального кодексу України. Концептуальні засади нової редакції Кримінального кодексу України. Харків: Право, 33–38.
10. Кудрявцев В. Н. и др.; Кудрявцев. В. Н., Яковлев. А. М. (Ред.) (1982). Основания уголовно-правового запрета: криминализация и декриминализация. Москва: Наука, 302.
11. Лесниевски-Костарева, Т. А. (2000). Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика. Москва: Издательство НОРМА, 400.
12. Баулін, Ю. В. (2012). Сучасне кримінальне право України: підсумки, тенденції, перспективи розвитку. Питання боротьби зі злочинністю, 23, 29–42.
13. Report on the Rule of Law: Adopted by the Venice Commission at its 86th Plenary Session (2011). Venice. Available at: <https://rm.coe.int/1680700a61>
14. The Sunday Times v United Kingdom: The Judgement of the European Court of Human Rights (1979-80) (1979). Available at: http://www.hrcr.org/safrica/limitations/sunday_times_uk.html
15. Scoppola v Italy: The Judgement of the European Court of Human Rights (2012). Available at: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=002-3544&filename=002-3544.pdf>
16. Peaceful assembly in Ukraine: the Vyentsov case (2019). Available at: <http://www.einnetwork.org/blog-general/2019/4/9/violations-of-right-to-peaceful-assembly-and-fair-trials-in-ukraine-the-vyentsov-case>
17. Рубашенко, М. А. (2019). Про правову визначеність у кримінальному праві (у контексті реформи кримінального законодавства). Концептуальні засади нової редакції Кримінального кодексу України. Харків: Право, 130–134.
18. Антонюк, Н. О. (2019). Наступність у питаннях диференціації кримінальної відповідальності у світлі реформування Кримінального кодексу України. Концептуальні засади нової редакції Кримінального кодексу України. Харків: Право, 165–169.
19. Criminal Code of the French Republic. Available at: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> Last accessed: 04.03.2020
20. Criminal Code of Georgia. Last accessed: https://www.policinglaw.info/assets/downloads/Criminal_Code_of_Georgia.pdf
21. Палюх, Л. М. (2020). Кримінальна відповідальність за злочини проти правосуддя. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 744.
22. Палюх, Л. М. (2013). Деякі питання кримінально-правової охорони відносин пов'язаних з діяльністю Європейського суду з прав людини. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 3 (21 (1)), 75–79.

Received date 12.11.2020

Accepted date 22.12.2020

Published date 30.12.2020

Палюх Лідія Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, кафедра кримінального права і криминології, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000